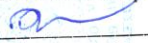

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
 О.Б. Жильцов
«11» 09 2019р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія і методологія історичних досліджень

для студентів

спеціальності 032 «Історія та археологія»
освітнього рівня другого (магістерського)
освітньої програми 032.00.01 «Історія»

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
Наказом № 144
жесторіа/2019
Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

14.04.19

Київ-2019

Розробники: доктор історичних наук, професор Надтока Геннадій Михайлович

Викладачі: доктор історичних наук, професор Надтока Геннадій Михайлович

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри (циклової комісії)

_____._____. 20__ р. № ____

Завідувач кафедри _____ (ініціали, прізвище)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми _____)

(назва освітньої програми)

_____._____. 20__ р.

Керівник освітньої програми _____ (ініціали, прізвище)
(підпис)

Робочу програму перевірено

_____._____. 20__ р.

Заступник директора/декана _____ (ініціали, прізвище)
(підпис)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) _____ (ПІБ), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) _____ (ПІБ), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) _____ (ПІБ), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) _____ (ПІБ), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	10/300	
Курс	5	
Семестр	9,10	
Кількість змістових модулів з розподілом:		
Обсяг кредитів	10	
Обсяг годин, в тому числі:	300	
Аудиторні	80	
Модульний контроль	20	
Семестровий контроль	60	
Самостійна робота	140	
Форма семестрового контролю	2 іспити	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів системних знань у галузі методології історичних досліджень й теоретичне обґрунтування інструментарію історичного пізнання.

Завдання:

- ✓ Здатність до цілеспрямованого накопичування знання, самостійного пошуку та опрацювання інформації;
- ✓ Вміння організовувати творчі колективи з метою розв'язання комплексних міжпредметних проблем;
- ✓ Здатність застосовувати набуті знання та навички у практичних ситуаціях, виявляючи ініціативу та підприємливість;
- ✓ Здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
- ✓ Здатність взаємодіяти з представниками інших професійних груп гуманітарної сфери.
- ✓ Здатність до творчого мислення, яке полягає у схильності до нестандартного вирішення задач, самостійності міркувань та умовиводів.
- ✓ Здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати цю інформацію;
- ✓ Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних наук, застосовуючи інформаційно-комунікативні технології та інформаційні бази даних;
- ✓ Здатність брати участь у дискусії з певної наукової проблеми, у різних формах наукової комунікації;
- ✓ Здатність відрізнити специфіку у підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки;
- ✓ Вміння застосовувати принципи та методи педагогіки і психології у навчально-виховному процесі в середніх, професійно-технічних закладах та в системі післядипломної освіти.

3. Результати навчання за дисципліною

- ✓ Знання специфіки розвитку історичного пізнання в конкретні історіографічні періоди, в тому числі й на сучасному етапі.
- ✓ Знання професійних норм в галузі історії та археології.
- ✓ Знання основних етапів наукового пошуку в галузі історії та археології та завдання кожного з них.
- ✓ Розуміння основних теоретичних та методологічних проблем сучасної історичної науки.
- ✓ Розуміння шляхів формування репрезентативної джерельної бази при розробці певної історичної проблематики.
- ✓ Розуміння зв'язку і різниці між історичними фактами у джерелі й історіографічними фактами у науковій літературі.
- ✓ Здатність обирати вірну методологію та оптимальні методи при здійсненні власного дослідження.
- ✓ Розуміння і здатність інтерпретувати основні завдання історичної та археологічної науки.
- ✓ Здатність пояснювати взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, оцінювати альтернативні варіанти інтерпретації основних тенденцій та особливостей історичного розвитку людства у певні історичні періоди.

- ✓ Здатність аналізувати взаємозв'язки між позицією професійного історика та пануючими у суспільстві поглядами на минуле.
- ✓ Здатність виявляти ініціативу, яка спрямована на збереження та управління культурною спадщиною.
- ✓ Здатність брати участь у здійсненні реальних дослідницьких проєктів.
- ✓ Здатність аналізувати явища та процеси світової історії з урахуванням сучасних теорій суспільного розвитку.
- ✓ Здатність визначати інформаційний потенціал конкретних історичних джерел при вирішенні певної наукової проблеми.
- ✓ Здатність досліджувати життя та діяльність конкретних людей з урахуванням досягнень сучасної біографістики.
- ✓ Здатність здійснювати експертизу пам'яток матеріальної та духовної культури, в тому числі з метою їх подальшого використання в сфері туризму та рекреації.
- ✓ Здатність обґрунтувати мету та завдання власного дослідження з урахуванням актуальних проблем сьогодення.
- ✓ Здатність узагальнювати результати власного дослідження.

4. Структура навчальної дисципліни

I семестр

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Вступ до курсу «Теорія та методологія історичних досліджень»							
Історія формування та сутність методології історії	7	2					5
Методологічні підходи до періодизації всесвітньої історії	7	2					5
Об'єктивність історичного пізнання	9		2				5
Модульний контроль	2						
Разом	23	4	2				15
Змістовий модуль II. Наукові школи методології історії XIX – початку XX століття							
Започаткування наукової методології історії	7	2					5
Методологія історії другої половини XIX – початку XX століть	9	4					5
Методологія історії Макса Вебера	11		4				5
Модульний контроль	2						
Разом	27	6	4				15
Змістовий модуль III. Новітні школи методології історії							
Методологія історії школи Анналів	7	2					5
Нові методологічні школи другої половини XX – початку XXI століть	7	2					5
Тотальна історія Ф. Броделя	9		2				5
Модульний контроль							
Разом	23	4	2				15
Змістовий модуль IV. Тематика й архітектура історичного дослідження							
Обґрунтування теми і структури історичного дослідження	9	4					5
Експертна оцінка обраних тем магістерських робіт	4		2				2
Експертна оцінка об'єкта й предмета, хронологічних та географічних меж магістерського дослідження	5		2				3
Експертна оцінка структури магістерського дослідження	6		4				2
Експертна оцінка авторської концепції магістерського дослідження	7		2				3
Модульний контроль	2						
Разом	31	4	10				15
Змістовий модуль V. Методика організації наукової роботи і культура дослідника							
Методика організації наукової роботи дослідника	7	2					5
Культура історика-дослідника	9		2				5
Модульний контроль 5	2						
Разом	16	2	2				10
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Усього годин	150	20	20				70

II семестр

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль VI. Герменевтика як методологія гуманітарних наук							
Герменевтика: наука осягнення сенсу	9	4					5
Аналіз історичного тексту за темою магістерської роботи	12		2				10
Модульний контроль	2						
Разом	23	4	2				15
Змістовий модуль VII. Історіософія в контексті теорії історичного дослідження							
Сутність історіософії	9	2					7
Історіософія й художня література	12		2				8
Модульний контроль	2						
Разом	21	2	2				15
Змістовий модуль VIII. Становлення історіософії як наукової галузі							
Етапи формування філософії історії	5	2					3
Філософія історії у творчості Н. Макіавеллі	5		2				3
Філософія історії у творчості французьких просвітителів XVIII ст.	8		2				4
Модульний контроль	2						
Разом	18	2	4				10
Змістовий модуль IX. Національні школи філософії історії							
Західні та Східноєвропейські школи філософії історії	9	4					5
Модульний контроль	2						
Разом	11	4					5
Змістовий модуль X. Цілісне пізнання історії							
Інструментарій філософського пізнання історії	4	2					2
Смисл і призначення історії	7	4					3
Феноменологія історії	4	2					2
Імперії в історії світових цивілізацій	5		2				3
Конкістадори як явище світової історії	5		2				3
Інквізиція як явище середньовічної культури	5		2				3
Роль масонів у світовій історії	5		2				3
Феномен великого шовкового шляху	5		2				3
Феномен українського націоналізму	7		2				3
Модульний контроль	2						
Разом	47	8	12				25
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Усього годин	150	20	20				70

5. Програма навчальної дисципліни

І семестр ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I Вступ до курсу «Теорія та методологія історичних досліджень»

Лекція 1. Історія формування та сутність методології історії

Тематичний план:

1. Об'єкт і предмет методології історичних досліджень.
2. Універсальність ключових методологічних принципів.
3. Роль методології в науковій творчості.
4. Етапи формування методології історії.

Основні поняття теми: метод, методологія, логіка, методологічні принципи, теорія історичних досліджень.

Лекція 2. Методологічні підходи до періодизації всесвітньої історії

Тематичний план:

1. Сутність і критерії періодизації історичних досліджень.
2. Періодизація як засіб виявлення тенденцій та перспектив історичного розвитку явищ і процесів.
3. Дискусії щодо періодизації всесвітньої історії.

Основні поняття теми: етапи, періоди та епохи в історії; критерії періодизації, тенденції історичного розвитку.

Семінарське заняття 1. Об'єктивність історичного пізнання

1. Сутність процесу історичного пізнання.
2. Історія пошуку історичної істини: від античності до новітнього часу.
3. Новітні уявлення про об'єктивність історичного пізнання.

Рекомендована література:

1. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності / Л. Зашкільняк. – Л., 1999.
2. Кульчицький С. В. Методологія і методика наукового дослідження: Матеріали до нормативного курсу / С. В. Кульчицький. – К., 2003.
3. Румянцева М. Ф. Теорія історії: учебное пособие / М. Ф. Румянцева. – М., 2002.
4. Кузьмін О. С. Історичний процес: теорія та методологія дослідження / О. С. Кузьмін. – Житомир, 2003.
5. Яковенко Н. Вступ до історії / Н. Яковенко. – К., 2007.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II Наукові школи методології історії XIX – початку XX століття

Лекція 3. Започаткування наукової методології історії

Тематичний план:

1. Критичний метод кантіанської філософії науки. І. Кант.
2. Неокантіанство. Відокремлення гуманітарного знання від природничого.
3. Позитивістська та неопозитивістська методологія історичних досліджень.

Основні поняття теми: німецька класична філософія, теорія пізнання, критичний аналіз, позитивізм, неопозитивізм.

Лекції 4,5.

Методологія історії другої половини XIX – початку XX століть

Тематичний план:

1. Марксистська школа методології історії. Діалектичний та історичний матеріалізм.
2. Соціальна історія В. Дільтея та М. Вебера. Відокремлення гуманітарного знання від природничого.
3. Поширення німецьких історико-методологічних підходів в українській історіографії наприкінці XIX – початку XX століть.

Основні поняття теми: суспільно-економічна формація, діалектичний та історичний матеріалізм, продуктивні сили і виробничі відносини, соціальна історія, категорія «ідеального типу».

Семінарські заняття 2,3.

Методологія історії Макса Вебера

1. Теорія «ідеальних типів» Макса Вебера та її значення для історичної науки.
2. Макс Вебер про взаємозалежність духовного і матеріального.
3. Сутнісні риси історії, соціології й філософії релігії.
4. Характер взаємозв'язку, етносу, ментальності і релігії.

Рекомендована література:

1. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О. Погорілого. — К.: Основи, 1994.
2. Погорілий О. Макс Вебер і його класична праця // Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. К., 1994.
3. Аскетичний протестантизм і капіталістичний дух // Макс Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Макс Вебер. – К., 1998. – С. 355-380.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Новітні школи методології історії

Лекція 6.

Методологія історії школи Анналів

Тематичний план:

1. Започаткування школи Анналів. Вчення М. Блока і Л. Февра.
2. Тотальна історія Ф. Броделя.
3. Колективна й індивідуальна свідомість в історії. Ж. Дюбі, Ж. Ле Гоффа.
4. Нова соціальна історія. А. Буро, Р. Шартъє.

Основні поняття теми: школа Анналів, ментальність, тотальна історія, історична антропологія.

Лекція 7.

Нові методологічні школи другої половини XX – початку XXI століть

Тематичний план:

1. Методологічні підходи «нової історичної науки».
2. Мікроісторія й історія повсякденності.
3. Цивілізаційний підхід в методології історичних досліджень.
4. Проблема вибору методологічного підходу. Модель методологічного синтезу.

Основні поняття теми: мікроісторія, історія повсякденності, цивілізаційний підхід, методологічний синтез.

Семінарське заняття 4.

Тотальна історія Ф. Броделя

1. Історія економіки в контексті «загальної» історії Ф. Броделя.

2. Роль міст в історії європейської цивілізації: методологія історичного аналізу.
3. Висвітлення Ф. Броделем теми: «Змагання континентів».

Рекомендована література:

1. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм // Ф. Бродель. – М., 2008.
2. Бродель Ф. Грамматика цивілізацій / Ф. Бродель. – М., 2008.
3. Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая длительность / Ф. Бродель. – М., 2000.
4. Философия и методология истории. Под ред. И. С. Кона. – М., 2000.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV

Тематика й архітектоніка історичного дослідження

Лекція 8, 9.

Обґрунтування теми і структури історичного дослідження

Тематичний план:

1. Критеріальні вимоги до вибору теми дослідження.
2. Методологія визначення мети і завдань, об'єкта і предмета, хронології й географічних меж дослідження.
3. Рівні наукової новизни історичного дослідження.
4. Структурування матеріалу й архітектоніка історичного дослідження.
5. Методологія історіографічного та джерелознавчого аналізу.

Основні поняття теми: критерії вибору теми, об'єкт і предмет дослідження, історіографія, джерельна база, хронологія, структурування, архітектоніка дослідження.

Семінарське заняття 5.

Експертна оцінка обраних тем магістерських робіт

Форма заняття: презентація та дискусія за круглим столом

Об'єкт експертного аналізу – матеріали студентських (магістерських) досліджень.

Рекомендована література:

1. Кузьмін О. С. Історичний процес: теорія та методологія дослідження / О. С. Кузьмін. – Житомир, 2003.
2. Про А. В. Дванадцять уроков по истории / А. Про. – Москва, 2000.
3. Смоленский Н. И. Теория и методология истории: учебное пособие для студентов вузов / Н. И. Смоленский. – М., 2007.
4. Тельвак В. Історіософія та методологія історії: Конспект лекцій / В. Тельвак. – Дрогобич, 1999.
5. Яковенко Н. Вступ до історії / Н. Яковенко. – К., 2007.

Семінарське заняття 6.

Експертна оцінка об'єкта й предмета, хронологічних та географічних меж магістерського дослідження

Форма заняття: презентація та дискусія за круглим столом

Об'єкт експертного аналізу – матеріали студентських (магістерських) досліджень

Рекомендована література:

1. Кузьмін О. С. Історичний процес: теорія та методологія дослідження / О. С. Кузьмін. – Житомир, 2003.
2. Про А. В. Дванадцять уроков по истории / А. Про. – Москва, 2000.
3. Смоленский Н. И. Теория и методология истории: учебное пособие для студентов вузов / Н. И. Смоленский. – М., 2007.
4. Тельвак В. Історіософія та методологія історії: Конспект лекцій / В. Тельвак. – Дрогобич, 1999.
5. Яковенко Н. Вступ до історії / Н. Яковенко. – К., 2007.

Семінарські заняття 7, 8.

Експертна оцінка структури магістерського дослідження

Форма заняття: презентація та дискусія за круглим столом

Об'єкт експертного аналізу – матеріали студентських (магістерських) досліджень.

Рекомендована література:

1. Кузьмін О. С. Історичний процес: теорія та методологія дослідження / О. С. Кузьмін. – Житомир, 2003.
2. Про А. В. Дванадцять уроков по истории / А. Про. – Москва, 2000.
3. Смоленский Н. И. Теория и методология истории: учебное пособие для студентов вузов / Н. И. Смоленский. – М., 2007.
4. Тельвак В. Історіософія та методологія історії: Конспект лекцій / В. Тельвак. – Дрогобич, 1999.
5. Яковенко Н. Вступ до історії / Н. Яковенко. – К., 2007.

Семінарське заняття 9.

Експертна оцінка авторської концепції магістерського дослідження

Форма заняття: презентація та дискусія за круглим столом

Об'єкт експертного аналізу – матеріали студентських (магістерських) досліджень

Рекомендована література:

1. Кузьмін О. С. Історичний процес: теорія та методологія дослідження / О. С. Кузьмін. – Житомир, 2003.
2. Про А. В. Дванадцять уроков по истории / А. Про. – Москва, 2000.
3. Смоленский Н. И. Теория и методология истории: учебное пособие для студентов вузов / Н. И. Смоленский. – М., 2007.
4. Тельвак В. Історіософія та методологія історії: Конспект лекцій / В. Тельвак. – Дрогобич, 1999.
5. Яковенко Н. Вступ до історії / Н. Яковенко. – К., 2007.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V

Методика організації наукової роботи і культура дослідника

Лекція 10

Методика організації наукової роботи дослідника

Тематичний план:

1. Основні етапи історичного дослідження
2. Підготовка наукових публікацій.
3. Мова історика.
4. Оформлення науково-довідкового апарату дослідження.
5. Підготовка до захисту наукової роботи.

Основні поняття теми: мова історика, науково-дослідний апарат, культура дослідника.

Семінарське заняття 10

Культура історика-дослідника

1. Поняття «культура дослідника».
2. Культура «прирощення знань».
3. Плагіат в історичних дослідженнях.
4. Компіляція і самостійність дослідження.
5. Мовна культура історика.

Рекомендована література:

1. Блок М. Апологія історії или ремесло историка / М. Блока. – М., 1973.
2. Бочаров А. В. Основные методы исторического исследования. Учебное пособие / А. В. Бочаров. – Томск, 2006.
3. Данилевский И. Н. Источниковедение / И. Н. Данилевский, В. В. Кабанов, О. М. Медушевская, М. Ф. Румянцева. – М., 2004.

II семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ VI

Герменевтика як методологія гуманітарних наук

Лекція 11, 12

Герменевтика: наука осягнення сенсу

Тематичний план:

1. Сутність герменевтики. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни.
2. Історія герменевтики.
3. Філософські аспекти герменевтики.
4. Правила інтерпретації тексту.

Основні поняття теми: герменевтика, історична герменевтика, інтерпретація тексту, абсолютний історизм, історичний контекст.

Семінарське заняття 11. Аналіз історичного тексту за темою магістерської роботи

1. Зовнішня характеристика тексту (жанр, час і місце написання, обсяг, авторство).
2. Історичний контекст (особливості епохи).
3. Основні ідеї й авторський задум.
4. Об'єктивність історичного джерела.
5. Значення джерела для розкриття сутності теми дослідження.

Рекомендована література:

1. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования / И. Д. Ковальченко. – М., 1987.
2. Калакура Я. С. Историчне джерелознавство / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. – К., 2002.
3. Кульчицький С. В. Методологія і методика наукового дослідження: Матеріали до нормативного курсу / С. В. Кульчицький. – К., 2003.
4. Селунская Н. Б. Методология истории: учебное пособие / Н. Б. Селунская. – М., 2003.
5. Тельвак В. Історіософія та методологія історії: Конспект лекцій / В. Тельвак. – Дрогобич, 1999.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ VII

Історіософія в контексті теорії історичного дослідження

Лекція 13. Сутність історіософії

Тематичний план:

1. Об'єкт і предмет історіософії. Завдання історіософії як навчальної дисципліни.
2. Спекулятивна й критична філософія історія.
3. Зв'язок історіософії з суміжними науками.
4. Термінологічний апарат історіософії

Основні поняття теми: історіософія, емпіризм, історичний наратив, концепт (концепція), субстанція.

Семінарське заняття 12. Історіософія й художня література

1. Специфіка художнього виміру буття.
2. Історіософський компонент художнього твору. Реалізм повсякденності.
3. Мова філософа історії і письменника.

Рекомендована література:

1. Ящук Т. І. Філософія історії: курс лекцій / Т. Ящук. – К., 2004. - 536 с.
2. Сичивиця О.М. Основні парадигми філософії історії: Конспект лекцій із спецкурсу. – Львів, 1993.
3. Калакура Я. С. Историчне джерелознавство / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. – К., 2002.
4. Історія, історіософія, джерелознавство: статті, розвідки, замітки, есе: іст. зб. / В. Ульяновський (наук. ред.), Л. Довга (наук. ред.) – К., 1996.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ VIII Становлення історіософії як наукової галузі

Лекція 14. Етапи формування філософії історії

Тематичний план:

1. Філософське осмислення історії в епоху Античності та Середньовіччя.
2. Історіософія на етапі Просвітництва.
3. Європейська історіософія часів модерну.
4. Своєрідність філософії історії Індії та Китаю

Основні поняття теми: антична філософія, схоластика, східна філософія, суспільний договір, громадянське і традиційне суспільство.

Семінарське заняття 13. Філософія історії у творчості Н. Макіавеллі

1. Н. Макіавеллі про соціальну природу держави.
2. Завойовники й завойовані. Відносини «панування-покори».
3. Модель політичної поведінки успішного Володаря.

Рекомендована література:

1. Мак'явеллі Нікколо. Флорентійські хроніки. Державець / Пер. з іт. Анатоль Перепадя. — Харків: Фоліо, 2007. — 511 с.
2. Андреев М.Л. Никколо Макьявелли в культуре Возрождения: Препринт WP6/2008/03. — М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2008. — 36 с.
3. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992.
4. Хлодовский Р. О Никколо Макиавелли, секретаре Флорентийской республики, гуманисте, историке. - М., 1999.

Семінарське заняття 14. Філософія історії у творчості французьких просвітителів XVIII ст.

1. Тлумачення історії французькими просвітителами.
2. Дискурс свободи в історичному просторі.
3. Громадянське суспільство як модель організації соціуму в працях французьких просвітителів.

Рекомендована література:

1. Монтескье Ш. Избранные произведения. — М., 1995.
2. Кандід: філос. повісті : пер. з фр. / Вольтер ; Передм. та прим. Я. І. Кравця; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка Нац. акад. наук України. — Х. : Фоліо, 2011. — 410 с.
3. Руссо, Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. — К: Port-Royal, 2009 .
4. Дідро Дені. Жак-Фаталіст / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України / В. Підмогильний (пер.). — Харків : Фоліо, 2007.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IX Національні школи філософії історії

Лекція 15,16. Західні та Східноєвропейські школи філософії історії

Тематичний план:

1. Німецька школа філософії історії: релігійна містика і культуроцентризм, свобода і впорядкованість. Карл Ясперс.
2. Французька школа філософії історії: історична антропологія і ментальність.
3. Англійська школа філософії історії: емпіризм і раціоналізм.
4. Російська школа філософії історії: ірраціоналізм і впорядкована міфологія.
5. Українська школа філософії історії: від кардіоцентризму та трагедійності до феномену цивілізаційного порубіжжя.

Основні поняття теми: культуроцентризм, історична антропологія, емпіризм, кардіоцентризм, цивілізаційне порубіжжя.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ X Цілісне пізнання історії

Лекція 17. Інструментарій філософського пізнання історії

Тематичний план:

1. Закони й закономірності в історії.
2. Діалектика й метафізика в історичному пізнанні.
3. Філософські категорії в осмисленні історії.
4. Методи філософського тлумачення історії.

Основні поняття теми: діалектика, метафізика, філософські категорії, моделювання історичного процесу, метод сценаріїв в історіософії.

Лекція 18, 19. Смысл і призначення історії

Тематичний план:

1. Межі історії.
2. Свобода в історії.
3. Історія як рух до справедливості.
4. Інтеграційні процеси в історії.
5. Релігійний концепт історії. Рух до спасіння.
6. Мета історії.

Основні поняття теми: сенс історії, межа історії, свобода і порядок, мета історії, мультикультуралізм, ідентичність.

Лекція 20. Феноменологія історії

Тематичний план:

1. Предмет феноменології.
2. Історія феноменології як наукового напрямку в філософії та філософії історії.
3. Трансцендентальна феноменологія.
4. Феноменологія сприйняття.

Основні поняття теми: феномен, феноменологія, трансцендентність, філософія життя.

Семінарське заняття 15. Імперії в історії світових цивілізацій

Форма заняття: презентація на історіософську тематику та дискусія за круглим столом.

Рекомендована література:

1. Емельянов Ю. Рождение и гибель цивилизаций. – М.: Вече, 2000.
2. Массон В. М. Первые цивилизации. - Л.: Наука, 1989.
3. Павленко Ю.В. История мировой цивилизации / Ю.В. Павленко. – К.: Феникс, 2004.
4. Тойнби А. Дж. Постижение истории / А. Дж. Тойнби. – М., 1991.
5. Февр Л. Цивилизация: Эволюция слова и группы идей // Февр Л. Бои за историю. – М.: Наука, 1991.
6. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – М.: Мысль, 1993.

Семінарське заняття 16. Конкістадори як явище світової історії

Форма заняття: презентація на історіософську тематику та дискусія за круглим столом.

Рекомендована література:

1. История Латинской Америки. Доколоумбовая эпоха – 70-е годы XIX века / Отв. ред. Н.М. Лавров. – М., 1991.
2. Бартоломе де Лас Касас. К истории завоевания Америки. – М., 1966.
3. Хэммонд Иннес. Конкистадоры. История испанских завоеваний XV-XVI веков. – М., 2002.
4. Гуляев В.И. По следам конкистадоров. – М., 1976.

Семінарське заняття 17.

Інквізиція як явище середньовічної культури

Форма заняття: презентація на історіософську тематику та дискусія за круглим столом
Рекомендована література:

1. Григулевич И.Р. Крест и меч. Католическая церковь в испанской Америке XVI – XVIII вв./ И.Р. Григулевич. – М., 1985.
2. Льюоренте Х. А. История испанской инквизиции / Х. А. Льюоренте. Том I, 2.- М., 2007.
3. Лозинский С. Г. История папства / С.Г. Лозинский. - М.: ГАИЗ, 1986.
4. Ли Г. Ч. История инквизиции/ Г. Ли. – Т. 1, 2,3.- М., 2004.

Семінарське заняття 18.

Роль масонів у світовій історії

Форма заняття: презентація на історіософську тематику та дискусія за круглим столом.
Рекомендована література:

1. Клизовский А. Правда о масонстве / А. Клизовский. - Рига, 1990.
2. Морамарко М. Масонство в прошлом и настоящем. - М., 2009.
3. Старцев В.И. Русское политическое масонство начала XX века. – СПб., 1996.
4. Берберова Н.Н. Люди и ложи. Русские масоны XX столетия. – Харьков, 1997.
5. Роберт Дж. Дейвис. Объединенные великие ложи Европы / Дж. Роберт. – М., 2004

Семінарське заняття 19.

Феномен великого шовкового шляху

Форма заняття: презентація на історіософську тематику та дискусія за круглим столом
Рекомендована література:

1. Радкевич В.А. Великий шовковий шлях / В.А. Радкевич. - М., 1990.
2. Озерова Н. Г. Великий шовковий шлях: формування та розвиток / Н.Г. Озерова. - Т.: Вид. ТЕІС, 1999.
3. Мамлеева Л. А. Становление Великого шелкового пути в системе трансквицилизованного взаимодействия народов Евразии / Л. А. Мамлеева // VITA ANTIQVA. – 1999. – № 2. – С. 53-61.

Семінарське заняття 20.

Феномен українського націоналізму

Форма заняття: презентація на історіософську тематику та дискусія за круглим столом.
Рекомендована література:

1. Міхновський, М. Самостійна Україна. Справа української інтелігенції [Текст] / М. Міхновський. — К.: МАУП, 2007. — 346 с.
2. Сціборський Микола. Націократія. – Вінниця, 2007.
3. Донцов Д. Націоналізм. - Лондон, 1966.
4. Коваль Р. Підстави націократії. – К., 2004.

6.Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

I СЕМЕСТР

	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4		Модуль 5	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	2	2	3	3	2	2	2	2	1	1
Відвідування семінарських занять	1	1	1	2	2	1	1	5	5	1	1
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	1	10	2	20	1	10	5	50	1	10
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	3	15	3	15	5	25	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30										
Разом			53		65		53		107		47
Максимальна кількість балів: 325											
Розрахунок коефіцієнта: $60/325=0,185$											

II СЕМЕСТР

	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4		Модуль 5	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	2	2	1	1	1	1	2	2	4	4
Відвідування семінарських занять	1	1	1	1	1	2	2	0	0	6	6
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	1	10	1	10	2	20	0	0	6	60
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	3	15	1	5	9	45
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30										
Разом			48		47		63		32		140
Максимальна кількість балів: 330											
Розрахунок коефіцієнта: $60/330=0,182$											

Не іспит відводиться 40 балів. Отже, до іспиту студент набирає максимально 60 балів

**6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання
(I СЕМЕСТР)**

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I.			
Вступ до курсу «Теорія та методологія історичних досліджень»			
Історія формування та сутність методології історії (5 год.)	контрольні питання	5	
Методологічні підходи до періодизації всесвітньої історії (5 год.)	контрольні питання	5	
Об'єктивність історичного пізнання (5 год.)	контрольні питання	5	вересень
Змістовий модуль II.			
Наукові школи методології історії XIX – початку XX століття			
Започаткування наукової методології історії (5 год.)	контрольні питання	5	
Методологія історії другої половини XIX – початку XX століть (5 год.)	контрольні питання	5	жовтень
Методологія історії Макса Вебера (5 год.)	контрольні питання	5	
Змістовий модуль III.			
Новітні школи методології історії			
Методологія історії школи Анналів(5 год.)	контрольні питання	5	
Нові методологічні школи другої половини XX – початку XXI століть (5 год.)	контрольні питання	5	
Тотальна історія Ф. Броделя (5 год.)	контрольні питання	5	жовтень
Змістовий модуль IV.			
Тематика й архітектоніка історичного дослідження			
Обґрунтування теми і структури історичного дослідження (5 год.)	контрольні питання	5	
Експертна оцінка обраних тем магістерських робіт (2 год.)	контрольні питання	5	
Експертна оцінка об'єкта й предмета, хронологічних та географічних меж магістерського дослідження (3 год.)	контрольні питання	5	
Експертна оцінка структури магістерського дослідження (2 год.)	контрольні питання	5	
Експертна оцінка авторської концепції магістерського дослідження (3 год.)	контрольні питання	5	листопад
Змістовий модуль V.			
Методика організації наукової роботи і культура дослідника			
Методика організації наукової роботи дослідника (5 год.)	контрольні питання	5	
Культура історика-дослідника (5 год.)	контрольні питання	5	грудень
Разом: 70 год.	Разом: 80 балів		

(II СЕМЕСТР)

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль VI. Герменевтика як методологія гуманітарних наук			
Герменевтика: наука осягнення сенсу (5 год.)	контрольні питання	5	
Аналіз історичного тексту за темою магістерської роботи (10 год.)	контрольні питання	5	лютий
Змістовий модуль VII. Історіософія в контексті теорії історичного дослідження			
Сутність історіософії (7 год.)	контрольні питання	5	
Історіософія й художня література (8 год.)	контрольні питання	5	березень
Змістовий модуль VIII. Становлення історіософії як наукової галузі			
Етапи формування філософії історії (3 год.)	контрольні питання	5	
Філософія історії у творчості Н. Макіавеллі (3 год.)	контрольні питання	5	
Філософія історії у творчості французьких просвітителів XVIII ст. (4 год.)	контрольні питання	5	березень
Змістовий модуль IX. Національні школи філософії історії			
Західні та Східноєвропейські школи філософії історії (5 год.)	контрольні питання	5	квітень
Змістовий модуль X. Цілісне пізнання історії			
Інструментарій філософського пізнання історії (2 год.)	контрольні питання	5	
Смисл і призначення історії (3 год.)	контрольні питання	5	
Феноменологія історії (2 год.)	контрольні питання	5	
Імперії в історії світових цивілізацій (3 год.)	контрольні питання	5	
Конкістадори як явище світової історії (3 год.)	контрольні питання	5	
Інквізиція як явище середньовічної Культури (3 год.)	контрольні питання	5	
Роль масонів у світовій історії (3 год.)	контрольні питання	5	
Феномен великого шовкового шляху (3 год.)	контрольні питання	5	
Феномен українського націоналізму (3 год.)	контрольні питання	5	квітень
Разом: 70 год.	Разом: 85 балів		

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і практичних занять.

Форма проведення – письмова, письмово-усна.

Завдання для модульної контрольної роботи та критерії їх оцінювання розробляються лектором. Він проводить і оцінює модульні контрольні роботи.

Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Письмові контрольні роботи зберігаються на кафедрі до кінця навчального року.

Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Студент, який не згоден з отриманою за результатами модульного контролю оцінкою, має право подати апеляцію безпосередньо після оголошення оцінки. У цьому випадку завідувач кафедри призначає апеляційну комісію, яка зобов'язана

розглянути апеляцію в присутності студента.

<i>Оцінка</i>	<i>Критерії</i>
20 – 25	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу.
14 – 19	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі неточності та помилки.
8 – 13	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
0 – 7	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.

6.4. **Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання**

Семестровий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю – письмова. Зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Рівень знань	Оцінка	Критерії оцінювання відповіді
Відмінний рівень	31 – 40	Відповідь студента: <ul style="list-style-type: none"> - містить повний, розгорнутий, правильний виклад матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання основних понять і категорій та взаємозв'язку між ними, вірне розуміння змісту основних теоретичних положень; - вказує на вміння давати змістовний та логічний аналіз матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання різних наукових концепцій та підходів щодо певної науково-теоретичної чи науково-практичної проблеми, пов'язаної з поставленим питанням; - здатність робити власні висновки в разі неоднозначності, спірного чи проблемного характеру поставленого питання чи проблеми.
Добрий рівень	21 – 30	Студент дав досить змістовну відповідь на поставлене питання, але відповідь містить наступні недоліки: <ul style="list-style-type: none"> - недостатня повнота, незначні неточності чи прогалини при поясненні того чи іншого аспекту питання; - окремі формулювання є нечіткими; міститься інформація, котра не відноситься до змісту екзаменаційного питання.

Задовільний рівень	11 – 20	Студент дав відповідь на поставлене питання, однак допустив суттєві помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - відповідь викладена недостатньо аргументовано та/або з порушенням правил логіки при поданні матеріалу; - відповідь не містить аналізу проблемних аспектів поставленого питання, свідчить про недостатню обізнаність з основними науковими теоріями і концепціями, що стосуються відповідного питання; - у роботі багато грубих орфографічних помилок;
Незадовільний рівень	0 – 10	Студент взагалі не відповів на питання, або його відповідь є неправильною, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципових аспектів поставленого питання. Аргументація відсутня взагалі або ж є абсолютно безсистемною чи алогічною.

6.5.Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

I СЕМЕСТР

1. Формаційний підхід в історичних дослідженнях.
2. Класифікація історичних джерел.
3. Характеристика принципу історизму.
4. Вимоги до формулювання мети та завдань наукової історичної роботи.
5. Об'єкт і предмет методології історичних досліджень.
6. Обґрунтування теми історичного дослідження.
7. Сутність і значення методології в науковій творчості.
8. Вимоги до структури історичної наукової роботи.
9. Методологія позитивізму в історичних дослідженнях.
10. Обґрунтування об'єкту та предмету історичного дослідження.
11. Сутність методологічного синтезу.
12. Основні вимоги до історіографії дослідження.
13. Діалектичний підхід в історичних наукових працях.
14. Вимоги до обґрунтування хронологічних рамок наукової історичної роботи.
15. Характерні риси методології школи «Анналів».
16. Обґрунтування географічних рамок історичного дослідження.
17. Характерні риси методології школи мікроісторії.
18. Висновки до розділів історичного дослідження.
19. Характерні риси школи «нової соціальної історії».
20. Написання загальних висновків до історичного дослідження.
21. Характеристика методів дослідження матеріальної сфери людського життя на прикладі наукової праці Ф. Броделя «Матеріальна цивілізація. Економіка і капіталізм».
22. Логіка побудови розгорнутого плану розділу історичного дослідження.
23. Характерні риси цивілізаційного підходу в історичному дослідженні.
24. Вимоги до обґрунтування актуальності теми наукової історичної роботи.
25. Завдання та структура історіографічного дослідження.
26. Основні етапи історичного дослідження.
27. Об'єкт і предмет історіографічного дослідження.
28. Технологія відбору архівного матеріалу для наукової історичної роботи.
29. Характеристика методів дослідження історії культури на прикладі роботи О. Шпенглера «Сутінки Європи».
30. Вимоги до використання наукових праць в історичному дослідженні.
31. Особливості історичного дослідження у сегменті персоналій.
32. Основні вимоги до використання джерел в історичному дослідженні.
33. Використання інтернет-ресурсів у дослідницькій роботі історика.
34. Визначення наукової новизни історичного дослідження.
35. Структурування списку джерел та літератури в науковій роботі історика.
36. Визначення теоретичного та практичного значення наукового дослідження.
37. Сутність діалектичного підходу до наукового аналізу історичних явищ та процесів.

38. Оформлення посилань у науковому тексті.
39. Технологія пошуку джерельного матеріалу в архівах.
40. Вимоги до заключних висновків у науковому історичному дослідженні.

II СЕМЕСТР

1. Порівняйте наукові тлумачення історіософії та філософії історії.
2. Охарактеризуйте основні школи філософії історії.
3. Визначте предмет і об'єкт історіософії. Що означає цілісність історичного процесу?
4. У чому сутність понять «революція» й «еволюція» в історичному процесі.
5. Визначте структурні компоненти історіософії.
6. Назвіть сильні та слабкі сторони теорії класів і класової боротьби в історії.
7. Прослідкуйте зв'язок історіософії з іншими науками (філософією, соціальною філософією, соціальною психологією та ін.)
8. Підготуйте розгорнутий план лекції на тему: «Роль релігії в історичному процесі».
9. Поясніть значення історіософії у становленні фахівця-історика.
10. Розкрийте сутність культури та назвіть її основні структурні компоненти.
11. Наведіть докази того, що міф є формою сприйняття історії.
12. Назвіть основні сфери буття суспільства та охарактеризуйте їх зміст.
13. Проаналізуйте поняття «спекулятивна» та «критична» філософія історії.
14. Порівняйте східну та західну концепції філософії історії.
15. Опишіть особливості античної та християнської філософії історії (Платон, Аристотель, Гесіод, Фома Аквінський, Августин Блаженний).
16. Проаналізуйте сутність та суперечності сучасної ліберальної філософії.
17. Прослідкуйте розвиток філософії історії за часів Відродження та Просвітництва (Макіавеллі, Гоббс, Руссо, Вольтер).
18. Розкрийте суперечності філософії більшовизму.
19. Доведіть, що філософія історії є галуззю наукового пізнання.
20. Розкрийте сутність та основні вияви месіанства в історії.
21. Розкрийте поняття істини та її критеріїв. З'ясуйте різницю між абсолютною та відносною істиною в історії.
22. Охарактеризуйте теорію державних та недержавних націй.
23. Охарактеризуйте шлях історичного пізнання через споглядання, сприйняття та абстрактне мислення.
24. Опишіть еволюцію форм спільності людей в історії та сутність космополітизму.
25. Розкрийте процес логічного осмислення історії через формування понять, суджень, умовиводів. Що означає чуттєве й раціональне в процесі історичного пізнання.
26. Порівняйте роль особистості та народу в історії.
27. Опишіть методи й форми історичного пізнання: спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція.
28. Як співвідносяться суспільний порядок і свобода в історичному процесі?
29. Опишіть методи й форми історичного пізнання: спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція.
30. Як співвідносяться свобода і соціальна справедливість в історії?
31. Охарактеризуйте категорії діалектики в історичному пізнанні (одиничне, особливе й загальне).
32. Що означає постмодерністське розуміння історії?
33. Опишіть роль категорій діалектики в історичному пізнанні (причина і наслідок).
34. Розтлумачте сутність цивілізаційного підходу до осмислення історії.
35. Охарактеризуйте роль категорій діалектики в історичному пізнанні (необхідність і випадковість).
36. Розтлумачте сутність формаційного підходу до осмислення історії.
37. Опишіть роль категорій діалектики в історичному пізнанні (можливість і дійсність).
38. Що означають лінійність і циклічність історичного процесу?
39. Охарактеризуйте роль категорій діалектики в історичному пізнанні (зміст і форма).
40. Як визначаються хронологічні межі історії?
41. Охарактеризуйте роль категорій діалектики в історичному пізнанні (сутність і явище).
42. Представте власне розуміння смислу та призначення історії.
43. Зіставте роль діалектики й метафізики в історичному пізнанні.
44. Опишіть термінологічний апарат філософії історії.
45. Доведіть, що історіографія є складовою філософії історії.
46. Назвіть основні здобутки німецької школи класичної філософії історії (Кант, Гегель).
47. Доведіть, що методологія історичних досліджень є складовою філософії історії.
48. Зіставте поняття «філософія історії» й «філософія природи».
49. Сутність феноменології історії.
50. Історіософський аналіз на тему: «Імперії в історії світових цивілізацій».
51. Історіософський аналіз на тему: «Інквізиція як явище середньовічної культури».

52. Історіософський аналіз на тему: «Роль масонів у світовій історії».
53. Історіософський аналіз на тему: « Феномен Великого шовкового шляху».
54. Історіософський аналіз на тему: «Феномен українського націоналізму».
55. Сутність і завдання герменевтики в контексті методології історії.
56. Закони й закономірності в історії.

6.6.Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта дисципліни

I СЕМЕСТР

Модулі (назви, бал)	Змістовий модуль I. Вступ до курсу «Теорія та методологія історичних досліджень»		Змістовий модуль II. Наукові школи методології історії XIX – початку XX століття		Змістовий модуль III. Новітні школи методології історії		Змістовий модуль IV. Тематика й архітектоніка історичного дослідження			Змістовий модуль V. Методика організації наукової роботи і культура дослідника	
Лекції (теми, бали)	Історія формування та сутність методології історії (1 бал)	Методологічні підходи до періодизації всесвітньої історії (1 бал)	Започаткування наукової методології історії (1 бал)	Методологія історії другої половини Х – початку XX століть (2 бали)	Методологія історії школи Анналістів (1 бал)	Нові методологічні школи другої половини XX – початку XXI століть (1 бал)	Обґрунтування теми і структури історичного дослідження (2 бали)			Методика організації наукової роботи дослідника (1 бал)	
Семінарські заняття (теми, бали)		Об'єктивність історичного пізнання (11 балів)		Методологія історії Макса Вебера (22 бали)		Тотальна історія Ф. Броделя (11 балів)	Експертна оцінка обраних тем магістерських робіт (11 балів)	Експертна оцінка об'єкта й предмета, хронологічної та географічних меж магістерського дослідження (11 балів)	Експертна оцінка структури магістерського дослідження (22 бали)	Експертна оцінка авторської концепції магістерського дослідження (11 балів)	Культура історика-дослідника (11 балів)
С.Р (бали)	15 балів		15 балів		15 балів		25 балів			10 балів	
Модульний контроль (б)	Модульна контрольна робота – 25.		Модульна контрольна робота – 25.		Модульна контрольна робота – 25.		Модульна контрольна робота – 25.			Модульна контрольна робота – 25.	

II СЕМЕСТР

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль VI. Герменевтика як методологія гуманітарних наук		Змістовий модуль VII. Історіософія в контексті теорії історичного дослідження		Змістовий модуль VIII. Становлення історіософії як наукової галузі		Змістовий модуль IX. Національні школи філософії історії		Змістовий модуль X. Цілісне пізнання історії											
Лекції (теми, бали)	Герменевтика: наука осягнення сенсу (2 бали)		Сутність історіософії (1 бал)		Етапи формування філософії історії (1 бал)		Західні та Східноєвропейські школи філософії історії (2 бали)		Інструментарій філософського пізнання історії (1 бал)		Смисл і призначення Історії (2 бали)		Феноменологія історії (1 бал)							
Семінарські заняття (теми, бали)	Аналіз історичного тексту за темою магістерської роботи (11 балів)		Історіософія й художня література (11 балів)		Філософія історії у творчості Н. Макіавеллі м		Філософія історії у творчості французьких просвітителів XVIII ст. (11 балів)		Імперії в історії світових цивілізацій (11 балів)		Конкістадори як явище світової історії (11 балів)		Феномен великого шовкового шляху (11 балів)		Роль масонів у світовій історії (11 балів)		Феномен великого шовкового шляху (11 балів)		Феномен українського націоналізму (11 балів)	
С.Р (бали)	10 балів		10 балів		15 балів		5 балів		45 балів											
Модульний контроль (б)	Модульна контрольна робота – 25.		Модульна контрольна робота – 25.		Модульна контрольна робота – 25.		Модульна контрольна робота – 25.		Модульна контрольна робота – 25.											

8.Рекомендована література

Основна:

1. Арон Р. Избранное: Введение в философию истории / Р. Арон. – 2009. – 546 с.
2. Асмус В.Ф. Античная философия / В. Асмус. – М., 2014.
3. Барг М.А. Эпохи и идеи / М. Барг. – М., 2012.
4. Бердяев Н. Истоки и смысл русского коммунизма/ Н. Бердяев. – М., 2013. – 224с.
5. Бернгейм Э. Философия истории, ее история и задачи / Э. Бернгейм. – М., 2009.
6. Блаватская Е.П. Теософический словарь / Е.Блаватская. – М., 1994.
7. Блок М. Апология истории или ремесло историка / М. Блок. – М., 2011.
8. Бойченко І.В. Філософія історії // Соціальна філософія: Короткий енциклопедичний словник. – Харків, 1997.
9. Бойченко І.В., Бойченко М.І. Філософія історії: предмет, напрямки, детерміністські та ігрові концепції / І. Бойченко. – К., 1995.
10. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності / Л. Зашкільняк. – Л., 1999.

Додаткова:

11. Кузьмін О. С. Історичний процес: теорія та методологія дослідження / О. С. Кузьмін.– Житомир, 2003.
12. Кульчицький С. В. Методологія і методика наукового дослідження: Матеріали до нормативного курсу / С. В. Кульчицький. – К., 2003.
13. Смоленский н. И. Теория и методология истории: учебное пособие для студентов вузов / Н. И. Смоленский.– М., 2007.
14. Тельвак В. Історіософія та методологія історії: Конспект лекцій / В. Тельвак. – Дрогобич, 1999.
15. Тойнби А. Дж. Постигание истории / А. Дж. Тойнби. – М., 1991. – 736 с.
16. Яковенко Н. Вступ до історії / Н. Яковенко. – К., 2007.
17. Ящук Т. І. Філософія історії: курс лекцій / Т. Ящук. – К., 2004. - 536 с.